

KEIZER KAREL (VERVOLG EN SLOT)

De opstand van Gent tegen Keizer Karel is niet, zoals sommigen het hebben beweerd, de plotse losbarsting geweest van de volkswoede, maar veeleer een koelbloedig beredeneerde actie van een politiek en economisch versplinterde stad, die inziende, dat schier niets meer overbleef van de gemeentelijke autonomie, reeds geknakt en besnoeid na de bloedige slag van Gavere, in een laatste stuip trekking een ultieme poging aanwendde, om het verloren terrein terug te winnen.

Het ogenblik scheen gunstig gekozen. Ofschoon Karel V zijn gezag over bijna gans het Europees vasteland had uitgebreid, had hij overal met moeilijkheden te kampen: in Italië, in Duitsland, zelfs in Spanje. De nieuwe imperialistische opvattingen van de Keizer, waaruit het idee van de moderne staat zou ontstaan, verwekte bij al die in vele opzichten nog middeleeuws denkende en aangelegde volkeren, een grotere misnoegdheid waarmede het centraal gezag voortdurend af te rekenen had.

Gent zou het voorbeeld geven voor het oproer, omdat Gent een groot verleden bezat en moeilijk het juk van een alleenheerser die de vrijheden en privileges der stad over het hoofd zag, kon dragen.

Toen de Franse koning in Maart 1537 Artesië binnenviel vroeg Maria van Hongarije aan de Staten-Generaal een geldelijke bijdrage om gedurende een zestal maanden een leger van 30.000 man te onderhouden. Ofschoon onze provinciën reeds bergen goud hadden gestort om de oorlogen van Karel V te financieren, bukten zij nogmaals het hoofd en gingen zij op de wens van de landvoogdes in, doch in Vlaanderen weigerde Gent categoriek elke geldelijke tussenkomst. Soldaten wou, de stad leveren, maar geen geld, zich hiervoor op de eeuwenoude rechten en privilegiën beroepende.

Daar de nood dwong, aanvaardde Maria het voorstel, doch eens de Franse inval afgeweerd, eiste zij, dat Gent zoals de andere, Vlaamse steden zijn bijdrage zou storten en zij aarzelde niet hardnekkig op te treden, de goederen der weerspanningen in beslag te nemen en tot aanhoudingen over te gaan.

De Gentenaars, verbolgen over die handelwijze, tekenden heftig protest aan en eisten dat het geval aan de keizer persoonlijk zou onderworpen worden.

Alles was dus tot dan toe wettelijk en regelmatig gebeurd, doch zoals het meestal geschiedt, namen extremisten de gelegenheid te baat om een andere weg op te gaan. Zij weigerden het verhaal voor de Raad van Mechelen welke Maria van Hongarije hun oplegde en richtten zich in December 1537 rechtstreeks tot de keizer. Een maand nadien reeds ontvingen zij het weigerend ant-

woord van Karel; energiek, formeel, doch niettemin correct en zelfs vleiend voor de stad: hij herinnert er aan dat hij een Gentenaar is en dat hij gehoopt had dat zijn stadsgenoten het voorbeeld zouden gegeven hebben: “Pourtant nous avions toujours eu ceste opinion et espoir de vous que, durant notre absence, vous vous deviez plus employer à nous ayder que nuls autres, car nous sommes Gantois ayant pris naissance en vostre ville de “Gand”.

(Nota van de Redactie: in Eeklo zullen zij dat niet graag lezen).

Ofschoon de Gentenaars op het verzoek van de keizer weigerden in te gaan, schreef deze laatste aan zijn zuster, dat zij de zaak zo moest leiden, dat er geen oproer zou ontstaan : “de tellement conduire l’affaire que la chose ne tombast en manifeste rébellion, laquelle, attendu la dispositon du temps, serait très dangereuse”.

Maria van Hongarije poogde dan met diplomatie en met zo weinig mogelijk geweld een nieuwe bijdrage van de stad te bekomen doch al haar pogingen liepen spaak. Wat erger bleek, andere steden en het platte land begonnen het voorbeeld van Gent te volgen.

Maria van Hongarije

Twee jaren lang hadden het patriciaat en de burgerij alles in het werk gesteld om de voorrechten der stad te doen eerbiedigen langs wettelijke wegen om, doch in 1539 namen de gebeurtenissen een andere wending. De neringen opgehitst door een paar opstandelingen, namen het roer in handen, en besloten door alle mogelijke middelen, een terugkeer tot de aloude toestand af te dwingen. Zij beschuldigden de schepenen van 1537 van verraad, hielden er een zestal aan, folterden de oud-schepenen en opperdeken, Lieven Pijn, die zij op 28 Augustus 1539 voor het Gravensteen lieten onthoofden.

Die moord schonk aan de opstand van de stad een nieuwe gedaante. Het werd een openlijke kamp, een strijd op leven en dood.

De eerste daad, welke meteen elke hoop op vredelievende oplossing uitsloot, was het aan stukken scheuren van het vermaarde Calfvel van 1515 welke de rechten der stad inkromp.

Jan Van den Vivere heeft ons in zijn Cronycke een beschrijving nagelaten van die revolutionaire vergadering tijdens dewelke het Calfvel werd gescheurd. Nadat het kwestieus document uit het Secreet van het Belfort gehaald was geworden. vroeg de hoogbaljuw “Mijne heeren, wat wilt ghij maecken? Ic duchte dat wij hierom sullen inquereren de indignatie van onse prince! “Maar de opgehitste massa riep “schueret, schueret” (scheurt het, scheurt het). En terwijl het volk voorts schreeuwde en huilde. werd het, calvel eerst door de drie pensionarissen, bijgestaan door de leden van de ambachten, “duersneden”: “ende wiert soo voetstaend (op staande voet) inde camere vande schepenen ghecasseert ende gheschuert, present alder weerelt, met grooten gheruchte, ghecrijsch ende beroerte; ende ooc met zulcer furie, zoo datter eenighe quaetwillighe soo verhart sijnde, vormde stieken(stukken) in handen hebbende, tzelve mette tanden schuerden ende haetent in huerl. lichame!”

Van toen af kende Gent een waar schrikbewind.

Het gepeupel, waaronder de “creesers”, had het roer in handen: de aanhoudingen en folteringenvolgden elkaar op; en terwijl velen de stad ontvluchtten, wierp men in allerijl versterkingen op ten einde aan een mogelijke aanval het hoofd te kunnen bieden.

De laatste vrijheidskreet van de fiere Gentse stede was volledig ontaard in een walgelijke dictatuur, in een regime welke niet aarzelde, zogezegd om de rechten van de stad te vrijwaren en te beschermen, de hulp van de Franse koning in te roepen, doch tevergeefs.

In zijn merkwaardig werk over Keizer Karel, wellicht de beste studie over deze monarch verschenen, schrijft professor Brandi: “C’était la révolution déclarée, la trahison même du pays, lorsque les Gantois cherchèrent à lier partie avec la France, pour se voir d’ailleurs éconduits par François Ier.”

Terwijl het voorbeeld van Gent aanstekelijk werkte op andere steden als Kortrijk, Aalst en Oudenaarde, verplichtten de Gentenaars Maria van Hongarije de afzetting van de schepenen der Keure te bekrachtigen maar daags nadien schreef de landvoogdes aan haar broeder om hem volledig op de hoogte van de toestand te brengen.

Inmiddels bleef het terreurregime te Gent aanhouden. Keizer Karel die aanvankelijk de opstand had geminimiseerd, zag nu duidelijk in, dat het ging om zijn prestige en dat hij onmogelijk, wou hij vermijden dat elders oproer losbrak, nog langer een dergelijke toestand kon dulden. Maar hij moest tijd winnen; hij kon op dat ogenblik Spanje niet verlaten en moest nochtans kost wat kost een gewapende opstand te Gent verhinderen.

Als behendige diplomaat zond hij de graaf van Roelx naar zijn geboortestad, in de vaste overtuiging, dat zijn tegenwoordigheid aldaar zou volstaan om de gemoederen tot bedaren te brengen.

Inmiddels had Maria van Hongarije een ultimatum aan de keizer laten geworden: "Wie moet hier regeren, het gepeupel of Uwe Majesteit?" De graaf van Roelx had aanvankelijk, bij zijn aankomst te Gent, een belangrijk deel der bevolking welke bij ondervinding wist, dat openlijke opstand tegen een sterkere vijand nooit veel aarde aan de dijk brengt, tot betere gevoelens kunnen brengen, doch de Creesers namen alras de bovenhand, deden het werk stilleggen, plunderden, roofden en brachten de stad in staat van beleg.

Voor niet lang echter want plots kwam het ontstellend, ongelooflijk bericht dat Keizer Karel besloten had aan Frans I de doortocht door Frankrijk aan te vragen om de Gentenaars te komen bestraffen.

Dat hadden de Creesers en hen trawanten niet eens durven vermoeden. Zij waren er stellig van overtuigd, dat de internationale verwickelingen Karel V nog lange tijd zouden beletten Spanje te verlaten en in elk geval dat zijn grote vijand, Frans I, hem nooit de doortocht door zijn land zou toestaan.

Maar het nieuws van 's keizers' komst werd weldra bevestigd. De Gentenaars hadden een bode naar Frankrijk gezonden om "certificatie te weten van der comste van der keyserlicke Majesteit. De bode keerde terug en verzekerde op trouwe ende eere als dat hij de K.M. ghesien hadde".

Toen werden de opruiers en opstandelingen door paniek aangegrepen. Zij wendden zich eerst tot de graaf van Roelx, vervolgens tot Maria van Hongarije doch het is te laat de put gevuld als het kalf verdrongen is. Hun smeekbeden en verklaringen van loyaliteit mochten niet baten. Ten einde raad stuurden zij een afvaardiging naar de keizer die toen te Valenciennes verbleef, doch hij zond ze naar de Arteveldestad terug, zonder iets van zijn inzichten te hebben laten doorschemeren.

Op 14 Februari 1540 eindelijk kwam Keizer Karel te Gent aan, voorafgegaan door honderden soldaten welke zich op de Vrijdagsmarkt gingen opstellen, doch die voorzorgmaatregel was totaal overbodig: Gent beefde van angst en niemand had het aangedurfd naar de wapens te grijpen.

De keizer, statig en plechtig, vergezeld van zijn zuster, Maria van Hongarije, de prins van Oranje, de hertogin van Milaan, de hertog van Aarschoot en een menigte Duitse en Spaanse prinses "al inde rauwe ghecleet" deed zijn intrede binnen de stad, gevolgd door achthonderd ruiters en vijf duizend man voetvolk, welke gedurende zes uren defileerden.

Karel nam zijn intrek in het Prinsenhof en daar, afgezonderd en geheimzinnig, besliste hij over het lot van zijn geboortestad.

Gent was een dode stad geworden: de kreten van de opruiers, van de Creesers en andere opstandelingen welke maandenlang hadden weerklonken om het volk tot oproer aan te hitsen, waren uitgestorven. Men zag nog enkel de vreemde troepen in de verlaten straten patroelieren, en in alle huizen, in die van de opruiers vooral, wachtte men met angst de uitspraak van de machtige keizer af: zou hij Gent vernielen, zou hij de opstandelingen uitmoorden, zich wreken op gans de bevolking of zou hij uiteindelijk vergiffenis schenken aan Gent, zijn geboortestad.

Maar op 17 Februari reeds was elke twijfel verdween. Op die dag grepen de eerste aanhoudingen plaats: vijfentwintig der voornaamste opruiers werden uit hun woning gehaald en zulks betekende het beginsignaal van een verschrikkelijke en onverbiddelijke repressie.

Keizer Karel had op 14 februari 1540 zijn intrek genomen in het Prinsenhof en daar zou hij zijn repressieplan met een onverbiddelijke strengheid uitwerken, welke leiden zou tot de afschaffing van alle privilegiën en voorrechten van de stad, doch in afwachting dat hij die genadeslag aan de opstandige stad zou toebrengen, volgden de aanhoudingen en terechtstellingen elkaar op, met de verschrikkelijke folteringen, eigen aan die tijd.

Het "Memorieboek der stad Ghent" maakt op elke bladzijde gewag van het schrikbewind welke toen heerste: "overgheleet ter tortuere", "was eenen onthoofd op den Poel", "ende dede se naar de noene alle neghene onthoofden"... Vóór het Gravensteen werd een schavot opgetimmerd en daar werden met het zwaard onthoofd, Lieven D'Herde, opperdeken van Gent, Simon Borluut, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en zeven andere personen uit alle standen.

Hun lijken werden naar de "Galgenbergen" op de Meulestedesteenweg gebracht, waar men negen palen had geplaatst en op elke paal een groot wiel,

waterpas. Op elk wiel werd een lijk gelegd als aas voor de kraaien en raven en naast die palen had men de negen hoofden op staken geplant.

Maar 's nachts hadden enkele vrienden van de opperdeken zijn lijk van het wiel genomen en gekist, doch zij werden op heterdaad betrapt. Daar het lijk echter "geheel slap geworden", niet meer op het rad kon geplaatst worden, hees men de kist op het wiel!

Dit waren de verschrikkelijke gebruiken van die tijd.

Inmiddels had het magistraat het bevel ontvangen zich naar het Prinsenhof te begeven om er het rekwisitorium van Karel V te aanhoren.

Bevend van schrik vertrokken de schepenen van beide banken van het stadhuis, doch onder weg "quam Jan de Keyser, die de ellefste scepenen was, al sulc een flaute dat hy daer op de strate starf".

De Gentse schepenen luisterden in stilte naar de lange reeks aanklachten welke de vorst tegen hen uitte en keerden toen naar het oude stadhuis, getuige van zoveel grootheid en pracht. Daar haalden de fierheid en de hoogmoed van hun voorvaderen opnieuw de bovenhand en werd een antwoord op het rekwisitorium voorbereid. Het was een ongelukkige zet vanwege het Magistraat.

Karel was de sterkste de overwinnaar en er moest dus diplomatisch gemanoeuvreed worden. De schepenen wierpen integendeel nog wat meer olie op het gloeiend vuur en, in plaats van vergiffenis af te smeken, beriepen zij zich in hun antwoord, op hun voorrechten en eeuwenoude privilegiën; zij trachtten dus hun handelwijze en al hetgeen de laatste maanden was voorgevallen, goed te praten en te verschonen. Deze alles behalve behendige tactiek moest onvermijdelijk de woede van de keizer nog verscherpen. Zijn raadsheer, du Breul, die namens de vorst het Gentse pleidooi ontving, antwoordde in striemende bewoordingen, weerlegde een na een de ingeroepen argumenten en wees op de ongehoorde vermetelheid en verwaandheid van de Gentenaars.

Hij besloot dan ook zijn vertoog met de afschaffing van alle voorrechten van de stad en een corporatie te eisen.

Inmiddels hadden de terechtstellingen en het verbod de lijken te begraven, de schepenen tot andere gevoelens gebracht.

Op 21 Maart begaven zes schepenen, de twee pensionarissen de 53 dekens zich bij de keizer in het Prinsenhof "om gratie te bidden voor het gheheele gemeente; ende den keyser ghinck sitten in synen stoel ende als hij gheseten was soo vielen de schepenen ende dekens up haerlieder knien tot dry reysen sonder spreken; doen gaf de K.M. een teeken dat zij alle upstaen souden".

Dit initiatief viel beter in de smaak van de monarch die verklaarde dat hij genadig zijn kon maar dat eerst gerechtigheid moest geschieden en die "gerechtigheid" had hij sedert enkele dagen reeds vastgelegd: de afschaffing

van alle voorrechten, de bestraffing van de leiders van de opstand, het verhinderen van elk nieuw oproer, door het optrekken van een Spaanse citadel midden in de stad en door al die straffen samen, het stellen van een precedent welke alle andere steden of candidaat-opruiers tot voorbeeld en les dienen zou.

Op 24 maart beklom hij de St.-Jans- en de St.-Baafstoren “ende temeer andere plaetsen” met zijn broeder Ferdinand en de bloeddorstige hertog van Alva, “omme te voorsiene waer dat men alderbest een casteel soude moghen maecten”.

De hertog van Alva zou hem toen voorgesteld hebben de stad met de grond gelijk te maken – zoals de keizer het enkele jaren later, in 1553, met Terouaan zou doen – doch Karel, van op de toren een blik werpende op de prachtige Arteveldestad, zou de hertog hebben geantwoord:

“Combien faudrait-il de peaux d’Espagne pour faire un Gant de cette grandeur?” (Zinspeling op, het woord ”peaux”, dat in het Spaans ook “dorp” betekent).

Alea jacta est! De oude Sint-Baafsabdij werd uitgekozen als de gunstigste ligging voor het versterkt kasteel.

Op 23 April werd de abt ontboden op het Prinsenhof samen met de kanunniken en Karel sprak: “Heer van sente Baefs, ic hebben oversien de stede van Ghent, maer en vinde gheene plaetse uut, ijdoone ende bequamer om te maecten een casteel te mijnder beliefte dan de plaetse van Sente Baefs”.

De daad werd bij het woord gevoegd en dezelfde dag nog begonnen een duizendtal vreemde werklieden de oude abdij en heerlijkheid af te breken. Drie dagen later werd er de laatste Heilige Mis opgedragen en het volk “weende zeer bitterlick”.

De zwaarste straf moest echter nog uitgesproken worden. Op 29 april sprak Karel, omringd door alle waardigheidsbekleders van zijn Hof, voor de geknielde Gentenaars zijn “sententie” uit.

Vijfendertig delicten waren tegen de stad weerhouden geworden. Zij werd plichtig bevonden aan “onghetrouwichede, ongheoorsaemhede, infractie van tractaten, sedicien, rebellicheden ende crimen lesae majestatis, ende daer omme hebben sy verbuert alle hoedanich die syn huerlieder privilegien, jurisdixien ofte auctoriteyten”.

Het Rode en het Zwarte boek, welke de privilegies inhouden zullen uit het Secreet moeten gehaald worden en aan de keizer afgegeven; zij zullen nooit meer mogen ingeroepen worden. Alle goederen van de stad en neringen worden verbeurd verklaard; Klokke Roeland zal van het Belfort gehaald worden! Binnen de drie dagen zullen de Gentenaars om vergiffenis moeten smeken.

Het is de oorsprong van het beruchte scheldwoord “Stropdragers”: “ende boven desen condempneren de voorseide van onser stede van Ghent, te doen eerlicke amende ende beteringhe profytelic, te wetene dat scepenen met den pensio-narissen, clercken en commisen, ooc notabel poorters die wij denomenen sul-len, de deken van der weverye ende de bedienden van den hueverdeken ghecleet met swarte kerels, onghehurt, bloots-hoofd, mitsgaders met elcker nerringhe

zes persoonen, vijftick van der Weverye ende ooc vijftick van den ghuenen die hemlieden noemden in de comotie Creessins, ende deselve Creessins, den strop an den hals, ende alle wesende in huerlieden lijnwaet, sullen compareren voor ons, knielende sullen doen segghen hooghe ende overluut...”.

Het waren dus enkel de Creesers, die geen echte Gentenaars waren, welke in hun hemd en met de strop om de hals, vergiffenis moesten afsmecken.

(Nota van de Redactie: Zou men nu eens en voor altijd willen noteren dat echte Gentenaars nooit de strop gedragen hebben).

Voorts moesten de omheiningswallen gedempt worden en zouden torens, vestingsmuren en poorten worden afgebroken.

Eindelijk zou de stad boven de in 1537 verschuldigde geldelijke bijdrage, een boete van 150.000 goudstukken moeten betalen plus een jaarlijks bedrag van 6.000 goudstukken.

En om die straf definitief te maken, vaardigde de keizer ‘s anderendaags de vermaarde “Karolijnsche Concessie” uit, welke in voege zou blijven tot op het einde van het Oud Bewind en voor immer de gemeentelijke autonomie en de Middeleeuwse stadsinrichting met een pennetrek wegvaagde.

De vorst en niet meer de kiezers, zou het Magistraat aanstellen. De collatie, eeuwenoude volksvergadering, wordt afgeschaft, de corporaties worden elke macht, elke invloed ontnomen. Het burgerschap wordt door vestiging gedurende een jaar in de stad verkregen; het gerecht wordt hervormd.

Du Bois en De Hondt hebben in de “Coutumes des Pays et Conté de Flandres”, deel II, in 1887 verschenen, de volledige Vlaamse en Franse tekst van de Concessie, waarvan men het originele in de huidige tentoonstelling vindt, gepubliceerd: de 77 artikels, gevolgd door de verschillende eed formules, de doodsklok van de gemeentelijke macht, de ondergang van de grote droom van Jacob van Artevelde.

Op 3 Mei greep de akelige plechtigheid van de boetedoening plaats en op 12 mei verliet Karel zijn geboortestad.

Gent was een stad zoals de andere geworden; zij zou nooit meer een politieke rol kunnen vervullen.

Had Keizer Karel zich strikt aan de Concessie gehouden, dan zou onze stad een langzame maar zekere dood tegemoet zijn gegaan, doch hij milderde alras de straf, vergaf en vergat zelfs; enkel het principe, de grondslag van de Concessie behoudende. Gachard en na hem, andere auteurs, hebben aange-toond dat per slot van rekening, de straf nog veel zwaarder had kunnen zijn, de uitroeiing en uitmoording nog verschrikkelijker, rekening gehouden met de tijdsgeest.

Keizer Karel heeft Gent vooral willen vernederen en een voorbeeld stellen, doch zonder die afstraffing, zonder die mislukte opstand, had de politieke rol van de hoofdstad van Vlaanderen een einde genomen. De tijd van het centraal bestuur was angebroken, in Vlaanderen, zoals overal in Europa: staten ont-stonden, nieuwe begrippen, nieuwe ideeën. Keizer Karel is er enkel het instru-ment van geworden, de man die deze gedachten welke sedert jaren aan het gisten waren, in de praktijk omzette.

Eerst een kleine parenthesis in verband met de tentoonstelling zelve waarvan wij aanstaande zondag het gecommuniceerd bezoek zullen aanvangen.

De tentoonstelling kent het grote succes waar aan men zich ten andere terecht mocht verwachten, en reeds bij de opening hebben sommigen het zo wel inge-zien dat zij er het vaderschap gingen van opeisen.

De waarheid is dat het idee een dergelijk ensemble in te richten opgevat werd door de heer Conservator Paul Eeckhout, die zijn voorstel aan de Commissie van het Museum voor Schone Kunsten mededeelde ter zitting van 11 septem-ber 1952.

De Commissie verleende een gunstige advies voor het inrichten van een “Tentoonstelling Keizer Karel en zijn Tijd” welke zou plaats grijpen in april-mei 1955, op het ogenblik der Floraliën. Dit gunstig advies werd enkele dagen later aan het College van burgemeester en schepenen overgemaakt, welke op zijn beurt, het principe van de tentoonstelling aannam.

Dit punt opgehelderd zijnde, kunnen wij thans onze reeks bijdragen over Gent en zijn keizer besluiten met een overzicht van de verhoudingen en relaties tus-sen Karel V en zijn geboortestad na de Concessio Carolina.

Karel had, wij schreven het reeds, vooral een voorbeeld willen stellen dat de andere gewesten of steden moest afschrikken. Zijn rijk, zijn prestige en het

principe zelf van de monarchie stonden op het spel. Hij moest streng, onmeedogend optreden. Dit had zelfs zijn hardnekkigste rivaal, Frans I, ingezien. Hij wist dat de opstand van Gent mocht hij lukken, ook zijn terugslag in Frankrijk zou krijgen en aldaar ook het koninkdom in gevaar kon brengen. Hij aarzelde dan ook geen ogenblik en liet Karel V doorheen Frankrijk trekken, omdat deze laatste hem onrechtstreeks een dienst ging bewijzen.

Doch Karel heeft geenszins, zoals men het te lang heeft voorgehouden, zijn geboortestad willen verpletteren en ruïneren.

Eens de beslissing gevallen, de straf uitgesproken, stelde hij alles in het werk om ze zo spoedig mogelijk te temperen en te milderen. Een maand ongeveer na de vernederende plechtigheid, scheldt hij de Gentenaars reeds een belangrijk deel van de zware geldboete kwijt. Vooraleer drie jaren verstreken waren had hij aan zijn geboortestad Klokke Roelandt, een aantal in beslag genomen documenten en privilegiën teruggeschonken en verbeurd verklaarde goederen aan de eigenaars teruggegeven. Sommige bepalingen van de straf, als het ontmantelen of afbreken van poorten en omheiningsmuren werden niet uitgevoerd, terwijl Karel verder niets onverlet liet om de handel en de economie van de stad te bevorderen: hij liet de “Sassche Vaart” graven welke een bron van rijkdom moest worden. Had Gent zijn politieke betekenis verloren, de stad vond onmiddellijk een nieuwe rol, een nieuwe plaats, die van handels- en nijverheidscentrum.

De Gentenaars schijnen ten andere geen al te grote wrok jegens de keizer gekoesterd te hebben, want toen Karel enkele jaren later, in 1547, op de legers van de Duitse protestantse vorsten en graven, die het Schmalkadisch verbond hadden opgericht, te Mühlberg een beslissende overwinning behaalde, werd dit heuglijk gebeuren met bijzondere luister te Gent gevierd.

Daags na de veldslag reeds had Keizer Karel een brief aan Maria van Hongarije, onze landvoogdes die toen in het Prinsenhof te Gent vertoefde, geschreven, haar vragende de Staten van Vlaanderen op de hoogte te brengen van deze beslissende overwinning, wat de landvoogdes dan ook onmiddellijk deed: “Ce aujourd'hui soir assez tard, vindrent nouvelles que sa Majesté de l'empereur nostre dict Sire avoit subjugué et pris prisonnier les ducs de Saxe et Ernest de Brunswyk et defaict l'armée du dict duc de Saxe”.

Toen het Gents Magistraat op zijn beurt het blijde nieuws ontving, liet het aanstonds een proclamatie uitvaardigen en zette de bevolking tot de versiering en verlichting der gebouwen aan. Het beloofde zelfs prijzen voor de mooiste verlichting, prijzen “in wyne of in ghelde ter kuere van den ghenen diese winnen sal”.

Gans de stad vierde deze overwinning en jubelde om de op de protestanten behaalde zegepraal. Alle klokken gingen aan het luiden, terwijl een lange stoet waarin de burgerlijke en militaire overheden marcheerden, de stad doortrok. 's Avonds waren alle openbare gebouwen en de meeste huizen verlicht en 's anderendaags werd aan de Korenlei een waterfeest ingericht waarbij de landvoogdes en haar Hof aanwezig waren. Er moet op dat waterfeest verwoed gevochten zijn, want de deelnemers ledigden, na het tornooi, niet minder dan drie grote vaten "keyte", "ghepresenteert ende ghesconken den ghesellen die ter watere ghesteken hebben in de coorenleye".

Mühlberg is het hoogtepunt van Karels regering; hij heeft niet enkel zijn aartsvijand Jan Frederik van Saxon verslagen en op de protestanten een beslissende overwinning behaald, doch hij heeft ze voor lange tijd schaakmat gezet. De keizer wou dan ook dat de grootste aller kunstenaars, Titiaan, die zege zou vereeuwigen. Hij ontbood hem te Augsburg en gedurende een achttal maanden verbleef Titiaan in de stad. Bijna dagelijks had hij een onderhoud met de keizer: het portret van Karel V bij de slag van Mühlberg is dan ook een der meest treffende en meest somptueuse portretten geworden.

In de huidige tentoonstelling krijgen wij een repliek van dit meesterwerk te bewonderen, de keizer te paard voorstellende in een schitterend harnas, met een prachtige helm en het kenteken van het Gulden Vlies. Het goud van het harnas vangt de eerste zonnestralen op en de keizer, met de lans in de rechterhand, richt zijne blikken naar de Elbe waar een paar uren later de grote slag zal plaats grijpen welke beslissen zal over de toekomst van Duitsland en ook van Europa. Het is het portret van de vorst, de overwinnaar, de strijdlustige krijger die zijn levensdroom gaat verwezenlijken.

Twee jaren later, op 13 Juli 1549 vinden wij de keizer opnieuw te Gent, doch het is de triomfator niet meer maar een oude, versleten man, door ziekte en zorgen gekweld en die reeds de toekomst van zijn opvolger aan het voorbereiden is. Hij komt zijn zoon Filips aan de inwoners van zijn geboortestad voorstellen en hem op de Vrijdagsmarkt, naar aloud gebruik, als Graaf van Vlaanderen doen inhuldigen.

Van de plechtigheden welke toen, dagen lang, te Gent plaats grepen, heeft de Spanjaard Calvete de Estrella ons in zijn "El felicissimo viage de Don Filipe" een uitvoerige beschrijving gegeven: van de St-Jorispoort tot het Prinsenhof waren vijf reusachtige triomfbogen opgetrokken, in verschillende stijlen, taferelen uit de geschiedenis voorstellende. Op gans de doortocht had men kleine verhogen aangebracht in de vorm van schilden, waarop kinderen in Oosterse kledij hadden plaats genomen: de meisjes droegen een brandende toorts in de rechterhand, een tak witte leliën in de linkerhand.

De stad was toverachtig verlicht, zelfs de kerktorens waren met de traditionele vuurpotten geïllumineerd en vijftien mijlen ver zag men het wondermooi Schouwspel.

Na de plechtigheid op de Vrijdagsmarkt, wierpen de herauten gouden en zilveren muntstukken in de massa en het feest werd

besloten met een Lansenspel, een banket en een bal waaraan Keizer Karel, Filips en hun gevolg deelnamen.

Karel had vanaf zijn vijftien jaar een te grote strijd moeten leveren, een titanische kamp welke zijn krachten en zijn gestel vroegtijdig ondermijnden. De bleke, tengere jongeling die slechts voorbestemd was om het Bourgondisch rijk te erven, was door allerlei omstandigheden, nog knaap zijnde, aan het hoofd van het grootste rijk ter wereld geplaatst geworden, op een tijdstip dat niemand nog van eenheid onder de volkeren droomde en eenieder zijn nationale, gewestelijke of zelfs gemeentelijke politiek voerde.

Karel had omzeggens gans Europa verenigd, doch om dit kolossaal erfdeel te behouden, had hij voortdurend het vasteland moeten afreizen, moeilijkheden in eigen staten moeten overwinnen, de strijd aanbinden tegen zijn vijanden.

Hij heeft de Europese monarchie willen verwezenlijken, de eenheid onder die verschillende volkeren gesteund op het Christendom, doch die droom was in de XVIe eeuw haast niet te verwezenlijken. Hij moest strijden tegen zijn machtige, nooit versagende geboorteland, de Franse koning, Frans I, tegen het steeds dreigend gevaar uit het Oosten, Soliman en de Turken, tegen die andere eierzuchtige monarch, Hendrik VIII van Engeland, tegen de Duitse keurvorsten en prinses die in de Hervorming het middel zagen om Karels juk af te schudden, tegen het protestantisme en zelfs op sommige ogenblikken tegen de Paus.

Hij had veertig reizen moeten ondernemen, tientallen veldslagen leveren, verdragen sluiten, het hoofd bieden aan opstanden en op vijfenvijftigjarige ouderdom, teneergedrukt door de tegenslagen, fysisch verouderd en verminderd door hevige jichtaanvallen welke hem dwongen zich in een draagstoel te verplaatsen, verbitterd door moeilijkheden welke hij tot in zijn eigen familie kring ontmoette, besloot hij afstand te doen van de troon, ten voordele van zijn

zoon Filips, die sedert maanden trouwens op dit gebaar aasde.

Op 25 oktober 1555 greep te Brussel de plechtigheid plaats: Karel deed afstand van de Nederlanden, welke hij in ontroerende bewoordingen aan zijn zoon toevertrouwde.

Het was een ouderling die nog nauwelijks gaan kon, gesteund door de prins van Oranje, die de zaal binnentrad, een geknakte eik, een mens welke zich nog met moeite uitdrukte en die, door de ontroering en de tranen gegrepen, amper de laatste woorden van zijn verklaring kon uitspreken.

Enkele weken nadien, op 16 januari 1556, deed hij ook afstand van zijn overige bezittingen. Hem bleef nog enkel de keizerlijke waardigheid over, welke hij ook, laatste daad van de volledige troonsafstand, in een akte van 12 september 1556, neerlegde.

Die akte, na dewelke Karel nog enkel voor God leven zou, kwam de zesenvijftigjarige grijzaard in zijn geboortestad opstellen. Op 11 augustus 1556 kwam hij voor de allerlaatste maal te Gent aan, met Filips II en zijn zusters Maria van Hongarije, en Eleonora, weduwe van Frans I. Hij nam zijn intrek in het Hof van Wacken aan de Poel (waar nu het “volk” is) en verbleef er tot 28 augustus om er zijn abdicatie, zijn waar politiek testament, op te maken.

Die 28 augustus, zo verklaart laconisch het Memorieboek, “vertrack de K.M. uut de stede van Ghendt om te volcomme huer voyagie van Spaengien”.

Het was zijn laatste reis. De torens van Gent, getuigen van zijn geboorte, waren ook het laatste beeld welke de keizer van zijn echt vaderland meenam. Hij scheepte in naar Spanje om er twee jaren later op 21 september 1558, in het klooster van Yuste, voor immer de wereld vaarwel te zeggen.

Pierre Kluyskens.